

lelkületet, melyben ott vergődnek szét-hulló tervei, megoldatlan szerelmi problémái, benső rendteremtést sürgető vágyai, a beletörődés melankóliája — egész tisztázatlan élete. A különös pozíció mediterrán világán rezignáltan szüremlik át a tanulás: Major olyan hős, aki semmit meg nem old, és semmi meg nem oldódhat körülötte. Mennyivel életizűbb, egyszerűbb viszonyok kapcsolják össze a fiatalokat! A különösnek, a sűrítő tendenciának jóformán semmi szerep nem jut az ő sorsukban, belső világukban és viselkedésükben. András és Mach barátsága a regény legsikerültebben megrajzolt emberi kapcsolata. A kontraszt világos. Az író nem véletlenül állította ezt a két fiút Major mellé a józan és természetes szemlélet képviselőjeként. A jelen számukra érthető és tisztázott, a múlt ballasztja és a jövő légvára nem zavarják meg harmonikus életörömeiket, céljaikat. A különössel magyarázható a szexuális kapcsolatok túltengése is, mintha ez az üdülői életritmus és emberi viszonyok legfontosabb tartozéka volna. A szerelmi intimitások, nexusok — éppen mert emberiek — természetesen egy regényben. Ám a pikantéria túladagolásával nem lehet valószerűbbé tenni helyzeteket, jellemi adottságokat — legfeljebb naturalisztikussá.

Sándor Iván regényét mégsem a fogyatékoságok szemszögéből kell vizsgálni. Az író kitűnő értője a tehetséget és rutint kívánó szerkesztésnek, nemkülönben a finoman árnyalt, képszerű stílusnak, mely sajnos a riportstílus divatja miatt eléggé háttérbe szorult napjainkban. Tájéleírásai az Egri képek kompozíciós megoldására emlékeztetnek: frissek, színdúsak, plasztikusak, mindig eleven kapcsolatban vannak a szintéren mozgó ember érzelmi világával, cselekvésével, és sohasem a dekoratív háttér szerepét töltik be. Az olvasó a Hullámok bizarr világát, hőseinek sorsát érdeklődéssel és rokonszenvvel fogadja majd. (*Szépirodalmi Könyvkiadó 1967.*)

MEIXNER BÉLA

PETROVÁ CZ ISTVÁN: MIRE ELOLVAD A HÓ

Gyulának, az ottani öreg gimnáziumnak is megvan hát a Nyilas Misije. Petrovác István *Mire elolvad a hó* című ifjúsági regényéből lép elénk; ugyanaz-

zal a gyermeki tisztasággal, mint a Móricz-regény diákhőse. S még egy dologban joggal rokoníthatjuk Nyilas Misit és Pálinkás Pétert — becenevén Fülest —, ő is találkozik a bigottsággal, rosszakarattal, a szegénygyerek lenézésével.

Még találkozik. Hiszen a Fülest készítette Híradó — amelyen „az ötödik osztály hetilapja” felirat szerénykedik — 1947-es dátumot visel. A gimnázium: egyházi iskola. A felnőttek világában nagy erők feszülnek összecsapásra, s ebből a gimnázium sem maradhat ki.

Petrovác regényének nagy erénye, hogy mindezt szinte kimondatlanul mondja ki, nem ad a mai tizenéveseknek részletesebb és hangosabb leckét a történelemből, mint amit egy ifjúsági könyv megenged.

A direkt módszertől való viszolygás hozzá is segítette az író, hogy az ilyen könyvek buktatóit elkerülje. Igényes ifjúsági regény. Meggyőző, ám korántsem deklamáló vallomás arról, hogyan kívánkoznak és törnek kifelé a gyerekemberek a még visszafogó embertelenségből. S mert a gyerek nem miniatűr felnőtt, az ötödik osztály legénysége csupa felnőttködéseiben is igazi gyerek, csupa eredeti diákfigura. A vidékiek közül ki a népi kollégiumból, ki pedig a katolikus internátusból jár iskolába, más diákok a cserkészek, megint mások a kongregáció égisze alatt töltik szabad idejüket, s vannak, akik a legvakmerőbbek, legerősebbek vezetésével bandáznak délutánonként, esténként a kisvárosban.

Fülest és társait eleinte csak lokális szálak fűzik össze; együtt ülnek a három hátsó padban. Komikumba hajló komolykodással alkotják meg a közös érdekek védelmére szervezetüket, törvényeiket és a hosszú indián nevekre emlékeztető titkos jelmondatukat.

Fülel a kereső — igazságot és távlatot kereső — kamasz mélyen befelé élő, de cselekedeteiben is épp ilyen őszinte kamasz típusa. Az osztály belső feszültségei hol egyéneket, hol csoportokat állítanak szembe egymással, s mindezek mögött áttételesen érezhetők az egyházi iskola és a demokratizálódó új világ ellentétei. Fülel munkásgyerek, de a népi kollégisták — például Fekete — politikai ismeretei nélkül. Inkább jellemével, gyermeki tisztaságával, alakot öltő ideáljaival, akaraterejével hasonlít az új világra, amint hogy nehéz körülményeivel, otthoni mindenesmunkájával, szegényes külsejével a letűnőben levő régire emlékeztet.

Jelen idejű, s ezzel is megjelenítő előadasmód, szinte mindvégig póztalanul egyszerű stílus a Petrovácé. Szókincsét a diákok zsargonjával is megtűzdeli,

ahol ennek funkciója lehet, s gyöngéd humorral festi a fiatalok lelki világát.

A könyvből még csak a fiatalok öntudatának ébredése, és — az osztályfőnök Szombathelyi alakjában — ébresztése olvasható ki. Itt még igazában nem lehet „harcosságról” beszélni, ahogyan azt a fűszöveg írója teszi. Az ötö-

dik osztályban csak a diákszövetség megszervezéséig és — elgondolhatóan — megalakulásáig jutunk el. A „fényes szellők” diákifjúságának itt már fenyegetni kezd az arca; ezt a sugárzást hitelesen festi, élményszerűen mutatja Petrovác István. (*Móra Ferenc Kiadó 1967.*)

SIMAI MIHÁLY

GELLÉRT OSZKÁR: SZÁZ AZ EZERBŐL

Talán kissé merész vállalkozása a költőnek, hogy élete gazdag terméséből kiválasztja azt a száz verset, amely szerinte legszebb és legmaradandóbb, amelyek meglátása szerint a legjellemzőbbek költészetére és az ő saját egyéni birtokát jelentik. A kötet utolsó versében meg is okolja eljárását: „Ez mégiscsak egyéni birtok / S hól korhadtnak látom a törzset, / azért döntöm ki, és ha irtok / így lesz az erdőm levegősebb.” Lehet, sőt valószínű, hogy a verseit ismerő olvasók és kritikuskok itt-ott a kelletnél szigorúbbnak, máshol elnézőbbnek vélik a választást (mint ezt az Élet és Irodalom-ban kibontakozó vita is jelzi), de nem vitás, hogy e levegőssé tett „fasorban” (szintén a költő hasonlata ez) a mai magyar költészet változatos világába érkezünk, olyan költő birodalmába, aki a század vég verselőitől éppúgy megtanulta a dalforma vigasztaló zenéjét, mint a metaforák drámai vízióvá való növelését, s Ady szókimonódó őszinteségét ugyanolyan nyilvánvaló természetességgel ötvözte egyéni hangjává, mint a kései Babits önmarcangoló, tépelő világát és Kosztolányi letisztult klasszicitását. (Ne-

héz volna megállapítani — de ez is Gellért Oszkár költészetének jelentőségére utal —, melyik elemet tartalmazta ő mástól, s melyiket kortársai tőle.) Olyan költői világ az övé, amely első pillanatától meglepett és elgondolkodtatott váratlan képeivel, és tudatosan vállalt prózaiságával. *Veronika* című költeményéről nem véletlenül vélekedett elismerően Osvát Ernő, és a fiatal Gellért költészetét aligha ok nélkül dicsérte Ady Endre. S csak izgalmasabbá teszi a *Száz az ezerből* című kötetet, hogy majd mindegyik kiválasztott költemény után rövid kommentárban foglalja össze a költő a vers keletkezésének körülményeit és visszhangját, fogadtatását. Olykor szubjektívek ezek a kommentárok, de kétségtelen az akkori magyar irodalom egy-egy jellegzetes eseményét villantja fel mindegyik, s bepillantást enged ebbe az igen jelentős, sajnos még ma sem kellőleg dokumentált korszakba.

Mi az, ami elsősorban

szembetűnő e levegőssé tett költői világban? Mindekelőtt talán a prózai egyszerűség, ahogy a világ eseményeiről szól, s az a prózaiságon is minduntalan keresztülszillanó gyöngédesség. A kettő dialektikus kölcsönhatásában bontja ki a költő sokszor gunyoros, sokszor drámai, de mindig őszintén emberi mondanivalóját. Gellért Oszkár valóban „emberközpontú költő”, nála a legszebb leírásoknak, képeknek is az a funkciójuk, hogy más, mélyebben fekvő humánus tartalmat bontsanak ki, és tegyenek érzékletessé. Az emberi világ vonzása érleli meg benne már korán a társadalmi mondanivaló igényét, és azt a fajta elkötelezettséget, amely egyszerre vállalta az elbukott forradalmak emlékét, a magyar irodalom nagy hagyományainak ápolását és a remény ébrentartását. A *Petőfi-centenáriumra* írt költeményben figyelhetjük meg alighanem legteljesebben ezt a hármas és mégis egységes ihletkört.

*Haloványul a gyáva szavadra... dalod
A Mount Everestől égig kavarog —*

*Haloványul a gyáva szavadra, dalod
Ellihegem akkor is, ha belehalok.*

Sokoldalú költészet Gellért Oszkáré, s nem meglepetés olvasójának az sem, ha a prózaian egyszerű köl-

temények mellett hirtelen olyanokra is bukkan, amelyek intellektuális beleérzést, nagyfokú elvonatkoz-

tatást kívánnak. (Halász Gábor írta annak idején, hogy Gellért Oszkár költészetének egyik alapvető